

Před vlastními dveřmi

Otázky, které nám kladou dějiny – víme toho dost?

Josefine Goldmann,
Aniela Trojanowska a Lukáš Boček

Nedůvěřivý pohled, nechápavé vrtění hlavou. „Jsi normální?“, to je otázka, kterou člověk v Německu často uslyší, když se začne – a to dobrovolně – zabývat tématem holocaustu, pálením knih nebo totálním nasazením. Mnoho mladých lidí, stejně tak jako dospělých, reaguje podrážděně, někdy dokonce znuděně, když s nimi člověk zavede řeč na nacionální socialismus. „Už zase!“, vzdychají.

Tématem Třetí říše se zabývá nepřeberné množství knih a filmů, učební osnovy na ně vyhradily téměř celý školní rok. Pro mládež ale přesto zůstává celý tento komplexní propletenec příčin, událostí a následků abstraktní představou. Fakt se řadí k faktu, datum k datu. Přitom se rychle zapomene na to, že nacismus existoval přímo tady, před našimi dveřmi – a od té doby neplynul ani jeden lidský život.

Jinak je tomu v Polsku a v České republice. V těchto zemích, které nebyly kolébkou nacismu, které však pod ním trpěly, byly události 2. světové války často zneužity pro komunistickou propagandu. Teprve od zhroutení východního bloku je možné přesně zpracovat jak nacistická, tak i komunistická zvěřstva.

Třetí říše a její následky však vrhají své stíny až do naší současnosti a zaslouhují si proto naši pozornost. Příliš často ještě převládají ve vztazích mezi sousedními státy stereotypní představy, předsudky a staré obavy. Historické události zanechaly své stopy, jsme jimi navzájem propojeni a jejich zásluhou jsme dnes tím, čím jsme. Právě proto je pro pochopení dnešních událostí tak důležité vzpomínat na tehdejší dobu. Musíme se zeptat sami sebe: Víme toho dost?

Zatímco v zeměpisných atlasech stěží ještě najdeme nějaká „bílá místa“,

Společné čtení novin v jedné třídě o událostech na západní frontě v květnu 1940. Fotograf neznámý. Foto: ullstein bild

existuje na historických mapách celá řada neprobádaných oblastí a nevyprávěných příběhů. Nacistická propaganda zamlčela mnoho událostí nebo zmanipulovala jejich výklad. Chtěli jsme se dozvědět, co se opravdu stalo v místech našeho bydliště – a poznávali jsme svá města a své rodiny úplně nově. Mnozí z nás hovořili poprvé se svými prarodiči o jejich zážitcích z oněch let. Domy, náměstí a ulice, kolem kterých jsme jinak bez povšimnutí chodili, získaly najednou úplně nový význam.

Intenzivní bádání o minulosti změnilo také náš pohled na přítomnost. Ptali jsme se kriticky sami sebe: „Mohlo by se něco podobného opakovat?“ I dnes dochází na mnohých místech k vyčleňování lidí ze společnosti, k pronásledování nebo dokonce k vraždění kvůli barvě kůže, původu nebo náboženskému vyznání. Z důvodu sociální a hospodářské nejistoty je mnoho občanů v Evropě přitahováno požadavky pravicově extremistických skupin. V německé obci Mügeln pronásledovalo více než 50 Němců přes celou vesnici osm Indů. V Praze táhnou neonacistické skupiny židovskou čtvrtí. V Polsku se

můžete setkat s dohola ostříhanými šovinisty, kteří hulákají „Polsko Polákům“. „Mohlo by se něco podobného opakovat?“ je proto nesprávně položenou otázkou. Musíme se ptát: „Jak můžeme zabránit tomu, aby se něco podobného neopakovalo?“

Zbystřit zrak a neodvracet pohled

Občanskou odvahu můžeme prokázat před vlastními dveřmi mnoha drobnými činy: Neodvracejme se, když někdo napadá cizí spoluobčany, nesmějme se s ostatními, když si někoho dobírají nebo ho izolují. Buďme odvážní, nemlčme a postavme se za vlastní názor. K tomu je zapotřebí zaujmout stanovisko. Klíčovou roli zde hrají média, protože bez mnohostranných informací si jen stěží můžeme vytvořit svůj vlastní názor. V době nacismu nebyl tisk ničím jiným než nástrojem propagandy. Ale pouze právně chráněný, svobodný a nezávislý tisk je schopen zaručit pluralitu názorů, dokáže kontrolovat osoby, které touží po moci, a tím uhájit demokracii. Svoboda tisku však neznamená, že bude objektivní hledá-

ní pravdy vytlačeno zpravodajstvím pro senzacechtivé publikum v zájmu zvýšení nákladu. Demokracie nás zavazuje také k tomu, abychom využívali našich hodnot a základních práv a chránili je.

Během práce na novinách STEP 21 [Weiße Flecken] jsme se – mladí Němci, Poláci a Češi – naučili zaostřit svůj pohled na dějiny a zabývat se reflexí minulosti. K nacismu došlo před našimi vlastními dveřmi. A přesně tady, před vlastními dveřmi, můžeme a musíme dnes uplatňovat naše základní demokratická práva. Přitom nezáleží na tom, zda je to v Německu, v Polsku nebo v České republice. A nezáleží na tom, zda se jedná o neonacistické tendence, o vyčleňování našich sousedů nebo o zásah ze strany státu do našich práv na svobodu.

STEP 21 [Weiße Flecken] je znamením proti neonacistickému násilí a nezájmu o nacistickou diktaturu. Jsme generací, která bude utvářet budoucnost ve sjednocující se Evropě. Pokud zavřeme oči před našimi společnými dějinami a budeme slepí vůči přítomnosti, nebudeme toho schopni.

Znát minulost, přiznat barvu – žádnou šanci bílým místům

Dr. Angela Merkel,
německá kancléřka

„Třetí říše a její následky vrhají dodnes své stíny na naši společnost a zasluhují proto naši pozornost“. Tato pozoruhodná věta jednoho německo-česko-polského redakčního týmu

v novinách [Weiße Flecken] obsahuje důležité poselství: pouze známe-li a chápeme-li své kořeny, můžeme převzít odpovědnost za budoucnost. Z tohoto důvodu zkoumali mladé autorky a autoři bílá místa nevědomosti o našich dějinách, a to před svými dveřmi.

Po více než 60 letech jsou následky nacistické hrůzovlády téměř všude v Evropě stále ještě přítomné. Dnes však stojí na rozhodujícím přelomu: lidé, kteří

jako děti a mladiství nacismus zažili a přežili, jsou v důchodu. Za několik let budou chybět úplně. Závazek však zůstává: uchovat vzpomínku na zločiny nacistů a předat ji dále. Bez dobových svědků to bude obtížnější. Avšak bez vědomí naší minulosti nebudeme moci tvořit budoucnost.

Odpovědnost a tolerance jsou základními předpoklady pro živou a svobodnou demokracii. Každá generace za to musí znovu ručit. Bohužel dnes zažíváme, že se

v částech naší společnosti opět rozmáhá pravicový extremismus, xenofobie a antisemitismus. Proti tomu musejí resolutně vystupovat všechny demokratické síly v Německu i Evropě. Proto jsem velmi vděčná za iniciativu step21. Posiluje mladé lidi proti extremismu a xenofobii a nabádá k odpovědnosti, toleranci a civilní odvaze.

Angela Merkel

Obsah

Před vlastními dveřmi

Článek od Josefine Goldmann, Aniely Trojanowské a Lukáše Bočka 1

Znát minulost, přiznat barvu – žádnou šanci bílým místům

Od německé kancléřky dr. Angely Merkel 2

Rozdíly, které spojují

Od dr. Norberta Lammerta, předsedy Německého spolkového sněmu 2

Vytrvale s iniciativou step21

Od Sonji Lahnstein 2

O projektu STEP 21 [Weiße Flecken] 3

Česko-německo-polský náhled na věc

Rozhovory s redaktoři STEP21 [Weiße Flecken] 4

Prožité dějiny

O hledání a nalézání „bílých míst“. Od Nataschy Kastner 5

Snaha o dokonalou kontrolu

Tisková politika národních socialistů. Od Larse Jockhecka 6

Vidět jednat

Od Mileny Nestor 8

Na slovíčko

Od Markuse Deggericha 9

Poděkování

..... 9

Záliba ve vzpomínání

Od Franzisky Augstein 10

Slova sponzorů

..... 11

Vzpomínky sblíží

Od Olafa Mischera 12

Tiráž

..... 12

Rozdíly, které spojují

Dr. Norbert Lammert,
předseda Německého
spolkového sněmu

„Den památky obětem nacismu“ připomíná bezpříkladné odejmutí práv lidem v Evropě, které vzešlo z Německa a na jehož následky zemřely milióny nevinných obětí.

Nakolik individuální je připomínání, tak rozdílné jsou představy o historii nejen mezi generacemi, ale i mezi jednotlivými národy. Přes tyto

rozdíly spojuje různé generace, ale i Němce, Poláky a Čechy společná minulost, jejíž pochopení a zachycení vyžaduje upřímnost, zvědavost a osobní angažovanost. Nalezení společné minulosti ve zvláštních, individuálních zkušenostech a jejich využití pro dnešní a budoucí vzájemné vztahy mezi našimi zeměmi se může podařit, jen když se neustále budeme živě zabývat historií a pokud tento zájem o historii bude podněcovat touha po skutečném porozumění.

„Bůh dal naději bratra. Jmenuje se vzpomínka“, říká jeden Michelangelův moudrý výrok. Mladí redaktori novin

Vytrvale s iniciativou step21

Sonja Lahnstein, iniciátorka a ředitelka step21

Rok 2008 je pro organizaci step21 důležitým rokem, ve kterém slavíme své desetileté výročí. Vybíráme rasově motivovanými útoky pravicového extremismu na začátku 90. let se nám s počáteční soukromou finanční podporou podařilo konečně v roce 1998 rozjet náš program pro mladé lidi na posílení aktivní tolerance a odpovědnosti.

Je smutné, že se musíme o deset let později v Evropě a především před vlastními dveřmi stále ještě potýkat s podobnými činy ponižujícími lidskou důstojnost. Pro mne osobně je přitom alarmující zejména skutečnost, že se s blednoucími vzpomínkami na zločiny nacismu vytrácí také zábrany, a že se tak xenofobní myšlenky stávají stále více

společensky přijatelnými. Ať již k tomu dochází z hlouposti nebo v důsledku úmyslné politické kalkulace – nemůžeme a nechceme to v žádném případě akceptovat jako „nevyhnutelný a tolerovatelný podružný jev“.

Proto nás těší, že vstupujeme do našeho jubilejního roku s druhým vydáním novin STEP 21 [Weiße Flecken]. Na tomto projektu pracovalo z vlastní iniciativy intenzivně 70 mladých lidí z České republiky, Polska a Německa. Jejich příběhy a poznatky, jejich serióznost a upřímnost jsou ukazateli na cestě k formování svéprávných občanů. Také my z týmu step21, kteří jsme je na této cestě doprovázeli, jsme se přitom hodně naučili, mnohé procítili a získali pro nás důležité zkušenosti. Články mladých novinářů a texty těch, kteří je podporovali, jsou projevem svobodného slova. Dokládají, že k dobrým novinám patří také různé názory, a to i ty nepohodlné.

Děkuji všem, kteří znovu umožnili realizaci tohoto projektu, v první řadě

hlavním sponzorům – organizaci Ein Herz für Kinder, nadaci EVZ a nadaci Zeit-Stiftung – která již také zajistila vznik třetího, jistě stejně zajímavého čísla novin STEP 21 [Weiße Flecken].

Ačkoliv se nám během uplynulých deseti let podařilo s naším programem oslovit 7 000 škol a 400 000 mladých lidí, záleží přesto vždy znovu na angažovanosti každého jedince. Náš jubilejní rok chceme využít k tomu, abychom dokázali v dalších deseti letech ještě lépe a efektivněji pomoci dětem a mládeži jednat v nejrůznějších životních situacích sebevědomě a cíleně, pozvednout svůj hlas proti bezpráví a stát se vzorem pro ostatní. Každý to přece umí! Mladí lidé z projektu STEP 21 [Weiße Flecken] na to jdou svým způsobem – jako zvědaví, pozorní a kritičtí redaktori. A zasluhují si proto také co nejvíce právě takových čtenářů!

Sonja Lahnstein

Projekt STEP 21 [Weiße Flecken]

Myšlenka

Bílá místa – po stopách pravdy. Po více než půl století zůstává mnoho příběhů o pronásledování a utrpení v nacionálním socialismu nadále ještě nevyjasněných, lokálně historické události jsou dosud zahaleny tajemstvím. Z iniciativy organizace step21 se vydalo 16 mladých novinářů z České republiky, Německa a Polska hledat historickou pravdu skrývající se za lživými zprávami lokálních novin z doby nacismu, resp. z doby německé okupace. Nacisty zmanipulovaný tisk zamlčoval německé zločiny spáchané v letech 1933 až 1945 a překrucoval je – od Varšavy až po Pforzheim, od Prahy až po Glückstadt byla tištěná média plná bílých míst a štvavé propagandy. Mladí lidé vyplňují dnes mezery ve zpravodajství z doby nacismu vzpomínkami posledních očitých svědků. Z redakčního zpracování výsledků společného bádání vzniklo již druhé číslo novin STEP 21 [Weiße Flecken], které nyní držíte v rukou.

Tolerance, zodpovědnost a občanská statečnost – tyto základní hodnoty podporuje od roku 1998 iniciativa step21 v dialogu s mladými lidmi. Angažování mladí novináři z České republiky, Polska a Německa měli příležitost tyto hodnoty v rámci projektu STEP 21 [Weiße Flecken] individuálně nově prožít a předat pak své zkušenosti čtenářům. Noviny mladých redaktorů podněcují k tomu, abychom s historickým vědomím a odpovědností usilovali o demokracii, lidská práva, svobodu tisku a seriózní žurnalistiku – o ideály, které jsou i v dnešní době často ohroženy. Přitom mají odvahu opustit vyšlapané koleje a angažují se za tolerantní a zodpovědné spolužití bez ohledu na hranice států. Budují společně most vedoucí z minulosti do přítomnosti a budoucnosti.

Podporu jim přitom poskytli zkušení novináři, fotografové a znalci historie. Ve workshopech předávali odborníci mladým lidem potřebné znalosti novinářského řemesla. Vzniklo tak žurnalisticky náročné zpravodajství, články a reportáže, které jdou člověku pod kůži. Projekt podporovala navíc řada sponzorů – 20 prominentních osobností z médií, vědy a kultury pomohlo díky svému patronátu vnést práci těchto mladých lidí do povědomí široké veřejnosti. Realizaci projektu umožnila velkorysá finanční podpora organizace BILD hilft e.V. „Ein Herz für Kinder“ (BILD pomáhá, reg. sdružení – Srdce dětem), nadace „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ (Vzpomínka, odpovědnost a budoucnost), nad-

Josefina (17)
z Drážďan na
tiskové konferenci
v říjnu 2007.
V hamburské
žurnalistické škole
sbírali mladí novi-
náři nápady pro
svůj úvodní článek.
Foto:
Bente Stachowske

ace ZEIT-Stiftung Ebelin und Gerd Bucerius a Německo-polská agentura pro mládež (DPJW).

Průběh projektu

Únor/březen 2007:

Rozjezd: Iniciativa step21, která měla ještě dobře v paměti úspěch prvních novin v roce 2006, vyzvala prostřednictvím učitelských organizací, tisku a internetu k účasti na novém projektu STEP 21 [Weiße Flecken]. Hledala mladé lidi z České republiky, Německa a Polska, kteří by kromě zájmu o žurnalistiku měli také cit pro dějiny.

Duben/květen 2007:

Téměř každý den docházely do kanceláří iniciativy step21 dopisy nových zájemců. Projekt vzbudil velký zájem především mezi mladými lidmi v Polsku a v České republice.

Květen 2007:

Koho jen vybrat!? Konečně padlo rozhodnutí o účastnících. Mladí novináři – vybaveni novinářským průkazem iniciativy step21 a obsáhlým projektovým manuálem – se ponořili do historie a vydali se hledat stopy událostí.

22.–24. června 2007:

Třídenní workshopy a diskuze. Do Hamburku se sjelo na zahajovací konferenci 70 mladých novinářů, kterým odborníci z médií a znalci dějin předali potřebné know-how.

Červen–září 2007:

Práce běží na plné obrátky. Mladí novináři sbírají materiály pro své příběhy – bádají v archivech a dokumentačních střediscích, vedou rozhovory s odborníky a pamětníky. Brzy jsou již hotové první návrhy textů.

5.–8. října 2007:

Redakční konference. Každý tým vysílá do Hamburku jednoho zástupce, který v žurnalistické škole Henriho Nannena pracuje za podpory zkušených novinářů a historiků na vylepšení novinových stránek svého týmu.

Říjen/listopad 2007:

Finiš: Teď se už jen musí dokončit poslední drobné úpravy textů a vyhledat vhodný obrazový materiál – závěrečná redakce textů je opravdu důkladná.

Prosinec 2007:

Nervozita stoupá. Návrh grafické úpravy novin je hotov, probíhá korektura posledních textů a dokončují se překlady,

získávají se práva pro zveřejnění fotografií.

10. ledna 2008:

Čerstvě vytištěno! 30.000 výtisků novin STEP 21 [Weiße Flecken] leží v lüneburské tiskárně – a vedle nich 3.000 exemplářů české a polské přílohy.

21. ledna 2008:

Velkolepé finále: Po osmi měsících intenzivní práce představují mladí redaktori své noviny v Berlíně. Mohou se radovat z přítomnosti řady prominentních hostů. První čtenářkou jejich novin je spolková kancléřka dr. Angela Merkelová. V rozhovoru s mladými nastávajícími novináři se dozví mnohé o jejich zážitcích, dojmech a úkolech, se kterými se museli vypořádat. Společně s patrony, kouči, poradci, pamětníky, sponzory a dalšími hosty slaví zakončení projektu.

Noviny STEP 21 [Weiße Flecken] lze nyní objednat u iniciativy step21. Jejich exempláře obdrží školy, instituce a celá řada zájemců z České republiky, Německa a Polska. Pedagogové mohou objednat sady novin pro celou třídu včetně speciálně vypracovaných metodických pokynů. A kdyby se někdo chtěl sám vydat na cestu hledání „bílých míst“, dostane k tomu u step21 obsáhlý manuál.

Co je step21?

Obecně prospěšná iniciativa step21 podporuje od roku 1998 mládež v jejím angažovaném úsilí o demokratické hodnoty, toleranci a zodpovědnost. step21 napomáhá mladým lidem vzít rozhodování o svém budoucím povolání a plánování dalšího života aktivně a odvážně do vlastních rukou, aby se z nich stali angažovaní, svěprávní členové naší společnosti. Její hlavní motto zní „Empowerment“, tedy posílení individuálních kompetencí. Vzdělávací nabídka step21 vychází z životní reality mládeže a probíhá většinou ve formě mediálně zaměřených projektů s cílem aktivního zapojení jejich účastníků. Program je koncipován tak, aby měl dlouhodobý efekt.

Organizace step21 je iniciátorem pokrokových vzdělávacích nabídek a projektů s mladými účastníky, které mají veřejný ohlas. Základní součástí nabídky jsou moderní mediální boxy se softwarovým materiálem a multimediální autobusové zájezdy pro školy a mládežnická zařízení, stejně jako kontaktní síť mládeže s celoněmeckými a regionálními projekty, akcemi a setkáními. Bě-

hem svého desetiletého působení spolupracovala step21 s téměř 7.000 školami a zařízeními pro mládež a zapojila do své činnosti více než 450.000 mladých lidí. Program step21 je aktivně podporován nadacemi, dobrovolnými pomocníky a patrony, stejně jako velkorysými příspěvky pomocné organizace „Ein Herz für Kinder“ (Srdce pro děti) občanského sdružení Bild hilft e.V. Odborníci a prominentní osobnosti se v něm angažují v čestných funkcích. Záštitu převzal německý spolkový prezident Horst Köhler. Další informace najdete na stránkách www.step21.de.

Všichni bychom měli být tolerantní

Co chceš čtenářům novin STEP 21 [Weiße Flecken] sdělit?

Ráda bych lidem z našeho města pověděla, co se tady u nás v Ostravě v době nacismu stalo.

Co se díky práci na projektu pro tebe osobně změnilo?

Teprve během našeho bádání jsem se dozvěděla, že také můj děda musel nuceně pracovat pro Třetí říši. Náš projekt změnil můj pohled na starší generaci. Když dnes vidím v autobuse starší paní nebo staršího pána, tak si často myslím: Třeba byli taky totálně nasazení.

Myslíš si, že jsou lidé v Ostravě dobře informovaní o tom, co se dělo v době nacismu?

Starší generace je dobře informovaná, ale naše generace zase tolik ne. Nevím, proč se o to dnes tolik mladých lidí vůbec nezajímá.

Možná je to tím, že se o tom ve školách v dějepisu tak málo učí. Člověk se tam dozví několik dat a pár faktů – a to je všechno.

Co myslíš, nakolik ovlivňují odlišné zkušenosti a názory různých generací dnešní představy Čechů o současném Německu?

Starší lidé, kteří s tím přišli bezprostředně do styku, mají určitě stále ještě strach před mocností, kterou tehdy Německo bylo. Ti mladší vědí, že jejich vrstevníci nenesou žádnou vinu na tehdejších událostech a že je dnešní Německo nové a jiné. Existují mezi nimi úplně normální styky, mají podobné zájmy a dobře spolu vycházejí.

Jaký význam má historie druhé světové války pro tvůj každodenní život?

V mém běžném životě to nehraje žádnou významnou roli. Když mluvíme o druhé světové válce ve vyučování, je to pro mne je-

nom suchopárná učební látka. To je u STEP 21 [Weiße Flecken] jiné. Tyto historické události pro mne ožily tím, že jsme se samostatně zabývali dobou nacismu a vedli rozhovory s pamětníky, a začaly mne zajímat. Považuješ za možné, aby se opakovaly podobné poměry jako v dobách nacismu? Co může dnes každý z nás udělat pro to, aby se tomu zabránilo?

Bohužel se nedá vyloučit, že se něco takového znovu stane. Proto se nesmí na ty tragické události nikdy zapomenout. Zabýváme se událostmi druhé světové války a osvojujeme si znalosti o ní proto, že něco takového už nikdy nechceme znovu zažít. Důležitý úkol přitom mají také žurnalisté. Jejich zpravodajství musí být zodpovědné a pravdivé. A pro nás pro všechny je to výzva k tomu, abychom byli tolerantní.

Německo, Polsko a společná historie

Nejprve jedna otázka k německo-polským vztahům: Co by sis přála do budoucna ohledně politické situace mezi Německem a Polskem? A jak hodnotíš postoj svých krajanů vůči Němcům?

Německo si musí stát za svými dějinami, a nesmí se překrucovat fakta. Polsko naopak nesmí přenášet události z minulosti na vztah k dnešnímu Německu. Když každý hájí své vlastní politické zájmy, je určité napětí normální. Obě země se ale musí naučit být vstřícnější vůči kompromisům. Mladí lidé mají ale k Němcům pozitivní vztah. Vědí, že tyto historické události patří do minulosti. Nic Němcům nevyčítají.

Změnilo toto setkání Poláků, Čechů a Ně-

mců něco na tvých osobních názorech? A jak reagovali tvoji rodiče na to, že budeš spolupracovat na německém projektu?

Svůj názor jsem si vytvořila již dříve, protože jsem se s Němci již předtím častěji setkala. Sama jsem nikdy neměla bezprostřední zkušenosti s nacionalismem. Proto také nepřenáším žádné chyby z minulosti do současnosti a na dnešní lidi. Od začátku jsem měla velkou radost, že se mohu na tomto projektu podílet. Můj otec je historikem umění a pomohl mi se svými vědomostmi. Moje rodiče nemají žádné předsudky vůči Němcům a zastávají podobný názor jako já.

Co bylo pro tebe při psaní vašich článků důležité?

Chtěli jsme, aby naše téma působilo co nejautentičtěji. Chtěli jsme upozornit na podrobnosti, které dříve nebyly známy, a především poukázat na problematiku vztahu propagandy a reality.

Jak probíhala vaše bádání? Která událost na vás udělala během vašeho výzkumu největší dojem?

Většinou jsme neměli při našem bádání žádné problémy. Nejsilnějším dojmem na nás v každém případě zapůsobily rozhovory s pamětníky, které byly velmi zajímavé. Bylo pro nás příjemné zažít, že doboví svědci byli často dokonce vděční za to, že se jako mladí lidé zajímáme o jejich minulost, a proto nám o ní také rádi vyprávěli.

Aniela Trojanowska (16) je z poloviny Švýcarka a z poloviny Polka. Bylo jí šest let, když se její rodina přestěhovala do města Přemysli, které leží nedaleko ukrajinských hranic. Se svým redakčním týmem pátrala v historii svého města, které bylo v letech 1939 až 1941 rozděleno na dvě části – německou a ruskou. Philipp Johannßen (18) ze severního cípu Německa, z Bremerhavenu, hovořil s Anielou o zkušenostech, které udělala při bádání a během práce na projektu.

V jádru jsme všichni stejní

Proč ses zapojila do práce na tomto projektu? A bylo pro tebe důležité, že jsou naše noviny mezinárodní?

Zajímám se o historii a chtěla bych zaplnit bílá místa v minulosti. Jsem ráda, že jsou naše noviny mezinárodní, protože teď vím víc o českých a o polských dějinách. Je pro tebe důležité, abys lépe znala historii České republiky?

Ano, ráda bych v této oblasti věděla víc. Ale je to namáhavé a není to zrovna zábavné, když si člověk musí všechny informace vyhledávat sám. Proto je podle mého názoru STEP 21 [Weiße Flecken] fakt super. Kromě toho mám teď mnoho nových známých v jiných zemích.

Přišla jsi už někdy předtím do styku s mladými lidmi z České republiky nebo z Polska?

Ne. V České republice jsem byla jenom jednou, když jsem byla ještě malá, ale na to si nevzpomínám. V Polsku jsem byla před krátkou dobou se svou třídou. Myslím si, že mladí lidé v Německu mají mnoho společného s mladými lidmi z Česka a z Polska. Posloucháme stejnou hudbu, zabýváme se stejnými tématy. Člověk si myslí, že je každý národ jiný, ale není tomu tak – v jádru jsme stejní.

Myslíš si, že v dnešní době hraje pro naši generaci nacistická minulost stále ještě důležitou roli?

Pro nás, mladší generaci, to není podle mého názoru vůbec žádný problém. Možná pro starší lidi ano, ale pro nás ne. Nemyslím si, že by nás ještě něco dělilo. Nepociťuji žádnou nedůvěru, ale možná je to tím, že jsem doposud mluvila jenom s mladými lidmi z jiných zemí, pro ty starší to ale pravděpodobně pořád ještě není úplně zapomenutá záležitost.

Chtěla by sis udržet kontakty, které jsi navázala s ostatními během projektu, i po jeho skončení?

Doufám, že ty kontakty budou existovat i nadále. V budoucnosti bych se ráda jela také jednou podívat do České republiky a setkala se znovu s některými z redaktorů.

Natascha Kastnerová žije v Mühlackeru, který leží 12 kilometrů severovýchodně od Pforzheimu. V Pforzheimu chodí do školy. A tady je také ústředí jejího projektového týmu „Geschichtssicherungsgruppe 12/2“ (Skupina pro zachování dějin 12/2). Během redakční konference projektu STEP 21 [Weiße Flecken] hovořila s touto 20letou mladou ženou její česká kolegyně z redakce Martina Šebestová (17).

Prožité dějiny

Natascha z Pforzheimu vypráví
v zastoupení ostatních 70 mladých
novinářů o hledání a nalézání
„bílých míst“

Natascha Kastner

První noviny STEP 21 [Weiße Flecken] jsem již znala, když nás v dubnu 2007 naše učitelka vyzvala ke spolupráci na jejich druhém vydání. Hned mi bylo jasné, že se toho tentokrát chci také zúčastnit. V dalších měsících se ale mělo ukázat, s jakými obtížemi může být spojená snaha vyplnit „bílá místa“ v dějinách a žurnalistické mezery z doby nacismu.

Nezbytnou „výzbroj“ pro naše bádání jsme dostali v červnu 2007 v Hamburku, kde jsme se poprvé sešli plni očekávání s ostatními účastníky projektu. Některé týmy měly přitom za sebou opravdu neuvěřitelně dlouhou cestu vlakem – novináři z Přemysle na to potřebovali dobrých 17 hodin.

Byli jsme především zvědaví na naše české a polské kolegy. Udělalo na nás obrovský dojem, jak dobře mluví německy. Jenom někdy došlo k potížím při dorozumívání. Navštěvovali jsme společně různé workshopy, například na téma hledání stop, to znamená, jak hledat v historických pramenech, a

k otázkám fotografické a obrazové redakce. Po dvou hodinách týmového a časového managementu jsem se začala cítit poněkud nejistě. Poprvé jsem začala tušit, kolik práce máme před sebou.

Po návratu domů jsme se pustili do pátrání. Nejprve jsme museli najít pamětníky, což se pro mnohé týmy projevovalo jako první velká překážka. Naše hledání bylo ztíženo nejenom jejich ubývajícím počty. Tito starší lidé museli být nejprve vůbec ochotni nám poskytnout rozhovor. „Pátrači v dějinách“ z Olkuse se přitom také setkali s rozhodným odmítnutím. Když jejich pamětník pochopil, že je STEP 21 [Weiße Flecken] německým projektem, stáhl svou nabídku k rozhovoru. Rány, které mu Němci zasadili, jsou asi příliš hluboké.

Já jeho reakci považuji za pochopitelnou, ale zároveň mne mrzí. Jistě je velmi těžké vyprávět o zážitcích, se kterými se člověk dodnes nevypořádal a které ho stále ještě tíží. Také dokážu pochopit, že s těmito vzpomínkami jsou spojeny určité pocity krivdy, kterých se

Aniela (16) a Mateusz (18) z Přemysle si v archivu pídí po historických novinách.

člověk nedokáže zbavit. Naštěstí ale většina pamětníků náš projekt uvítala a chtěla nám se svými vzpomínkami pomoci dobu nacismu lépe pochopit. Jako třeba naše pamětnice paní Weldigard ze Staden. Setkání s ní na nás silně zapůsobilo. Jedna věc je, dozvědět se ve škole, co se tehdy stalo, ale slyšet to osobně od dobových svědků – to je něco úplně jiného. „Já jsem už ty události znala, ale vyprávěním pamětníků mi najednou všechno ožilo před očima,“ zažila to podobně také Juliane z Hamburku.

Dozvědět se o všem tom utrpení a bezpráví, to nás občas také opravdu ničilo. Začali jsme si uvědomovat, kolik nám tak známých a důvěrně blízkých míst bylo tehdy dějištěm hrůz.

Práce v archivu představovala pro většinu z nás novou zkušenost; i když ze začátku ne právě zvlášť lákavou. Ale ty zažloutlé, staré listiny se skutečně ukázaly být poučnými zprostředkovateli minulosti. Když jsme drželi v rukou tehdejší noviny plné propagandy a štvání vůči židovským spoluobčanům, vyvolalo to tísnivé pocity, ale zároveň to pro nás bylo přesto prospěšnou a důležitou zkušeností.

Nám se to zapomínání často příliš usnadňuje. Bartłomiej z Vratislavi se rozhořčoval nad tím, že bylo v tehdejší vratislavské pevnosti tolik zničeno a že tam muselo zemřít tolik lidí – a dnes o tom již nikdo ani neví. Připadá mu, že se všechno jaksi vytlačuje z paměti, že to není hodno vzpomínání. A nebyl sám, kdo měl tento pocit.

Na podzim jsme narazili na novou překážku. Pokud jsme si zpočátku dě-

lali starosti, že nezískáme dost informací, museli jsme se nyní vypořádat s obrovskými horami materiálů. Na redakční konferenci na začátku října 2007 jsme pod profesionálním vedením novinářů a historiků shrnuli naše nashromážděné vědomosti do novinových článků a zkrátily jsme příspěvky, které již byly napsané. Radost ze shledání se mísila s respektem před úctyhodnými pracovními úkoly. Přinejmenším o tomto víkendy jsem pochopila, jak těžká je novinářská práce: Každé slovo se musí dobře zvážit, události se musí promyslet z různých perspektiv – především pak u tak citlivého tématu jako je nacismus.

Vynaložené úsilí a odříkání se vyplatily

No a teď je celý projekt za námi. Kdyby mělo být po mém, mohl by ještě pokračovat. Vynaložené úsilí a odříkání se vyplatily. Navázala jsem nová přátelství s mladými lidmi z České republiky, Polska a Německa. Společně jsme vyplňovali „bílá místa“ z doby nacismu a ukázali jsme, jakým způsobem může vypadat vyrovnávání se s tísnivou minulostí. Jsem ráda, že jsem byla součástí tohoto projektu, který umožnil dialog mezi mladými lidmi ze tří zemí, velmi rozdílným způsobem spjatých se strastiplnou dobou nacismu. Přitom jsem pochopila, že všichni chceme to stejné. Chceme pochopit historické události, poučit se z nich a podílet se na utváření budoucnosti, ve které nebude místo pro rasismus a vylučování ze společností.

Natascha (20) z týmu z Pforzheimu a kouč Magnus Koch na redakční konferenci v Hamburku.

Snaha o dokonalou kontrolu

Tisková politika nacionálních socialistů

Lars Jockheck

Dr. Lars Jockheck je historikem na Univerzitě Helmuta Schmidta / Univerzitě Bundeswehru v Hamburku. Zároveň je koučem u STEP 21 [Weiße Flecken].

Během své dvanáctileté vlády usilovali nacionální socialisté o získání naprosté kontroly nad veřejným míněním, a to také na obsazeném a anektovaném území Polska a dnešní České republiky.

Nacisté měli k tisku rozpolcený vztah. Na jedné straně v něm viděli nejdůležitější politické médium. Zároveň však považovali veřejná shromáždění, projevy a manifestace za vhodnější nástroj pro šíření své propagandy. Noviny se svými podrobnými úvodníky, které nabízejí možnost si každou větu několikrát přečíst a přemýšlet o ní, jim připadaly „příliš akademické“. Plakáty, rádio a kino dokázaly mnohem lépe vystihnout a zpopularizovat jednoduchá nacistická propagandistická hesla.

Přesto však nacionální socialisté zřídili svůj vlastní tisk tak, jak to v dobách Výmarské republiky běžně dělaly také ostatní strany. Stejně jako v jejich případech se i okruh působení nacistického tisku

omezil nejprve na jádro vlastních stoupců. Nacionální socialisté se ale mohli zpravidla spolehnout na příznivě nakloněné zpravodajství povětšinou konzervativního německého tisku a velkých zpravodajských agentur, které řadily NSDAP do „národně smýšlejícího“ tábora, spojujícího jednotlivé strany. Tato ideologická blízkost také vysvětluje, proč po převzetí moci stranou NSDAP v lednu 1933 informovala většina německých novinových redakcí a vydavatelství o novém režimu v pozitivním duchu. To však novým vládcům nestačilo. Usilovali o získání naprosté kontroly nad německým tiskem – nad jeho obsahem, personálním obsazením a ekonomickými záležitostmi.

„Pokyny“, zákazy výkonu povolání a koncentrace tisku

Obsah novinových článků usměrňovali nacisté tajnými, závaznými „pokyny“, které dostávaly velké noviny prostřednictvím svých zástupců na každodenních tiskových konferencích říšské vlády v Berlíně. Dálopisem a přes pobočky říšského ministerstva propagandy, které bylo založeno v březnu 1933, se tyto tajné pokyny dostaly ještě ve stejný den až do poslední provinční redakce. Během dalších 12 let bylo na tiskových konferencích říšské

vlády uděleno odhadem více než 80.000 takových „pokynů“. Kromě toho zestátnila vláda nejdůležitější zpravodajské agentury a sloučila je pod střechou Německé tiskové kanceláře (Deutsches Nachrichtenbüro), jejíž zkratka – DNB – se v lidové mluvě brzy změnila na pořekadlo „Darf nichts bringen“, tedy volně přeloženo – Nesmí o ničem mluvit.

Zaměstnance redakcí a nakladatelství kontroloval režim na základě zákona o říšské kulturní komoře (Reichskulturkammergesetz) ze dne 22. září 1933 a zákona o redaktorech (Schriftleitergesetz) ze dne 4. října téhož roku. Oba zákony umožnily zakázat nepohodlným novinářům a nakladatelům z politických nebo rasových důvodů výkon povolání. Jen do konce roku 1934 bylo tak podle oficiálních informací „přinejmenším pro 1.500 židovských a marxistických novinářů“ znemožněno pracovat pro německý tisk. Zároveň se však do léta 1935 mohlo zapsat 13.000 novinářů do takzvaného profesního seznamu („Berufsliste“). To je opravňovalo k psaní pro německé noviny a časopisy.

„Největší velmoc v historii novin“

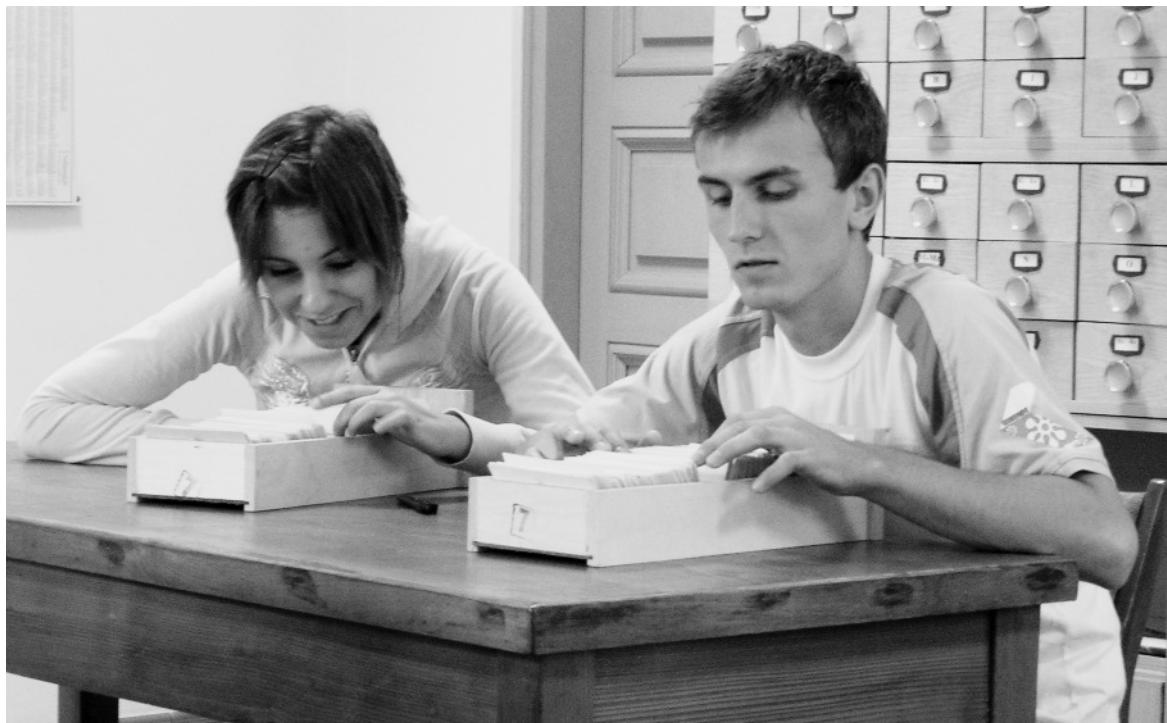
Nacistický režim si zajistil hospodářskou převahu na německém novinovém trhu sjednocením stranického tisku pod střechou ústředního nakladatelství s ná-

zvem Zentralverlag der NSDAP, Franz Eher Nachfolger GmbH, které ve všech směrech zvýhodňovalo. Přivlastnění majetku zakázaného komunistického a sociálně-demokratického tisku, další zstrašující zákazy novin, agresivní nábor čtenářů a inzerce a podpora ze strany úřadů a svazů přinesly stranickému tisku dalekosáhlé konkurenční výhody. Max Amann, šéf koncernu Franz Eher, využíval lukrativní příjmy k převzetí dalších a dalších konkurenčních podniků.

Pokračující koncentrace tisku si zároveň vyžádala přechod lokálních novin na noviny regionální. Po překonání zprvu klesajícího počtu nákladů se podařilo ustálit celkový objem německého tisku na vysoké úrovni, a to ve výši 16 až 17 milionů výtisků denně. Ze statistického hlediska tak připadly ve 30. letech v Německu na každou domácnost přinejmenším jedny noviny.

V důsledku násilné expanze nacistického režimu od roku 1938 došlo k velkému zvýšení nákladů novin. S rostoucím počtem lidí, kteří se dostali pod německou nadvládu, se nezvyšovalo jen množství potenciálních čtenářů. V této pohnuté době vzrůstal také hlad po informacích. Mnozí z těch, kteří dřív z nedostatku zájmu, peněz nebo z politických důvodů nečetli žádné noviny, se nyní chtěli z denního tisku informovat. Tak vzrostl celkový náklad německých novin z přibližně 16 milionů začátkem roku 1938 až na 18 milionů výtisků denně v polovině roku 1939; po roce 1940 se dosáhlo nákladu okolo 25 milionů exemplářů a tato úroveň se udržela až do podzimu roku 1944.

Pro koncern Eher tak nastaly zlaté časy. Z důvodu úspory surovin byla od roku 1937 omezena spotřeba papíru. Od roku 1939 nastoupila většina zaměstnanců na frontu a zároveň došlo k prudkému nárůstu cen inzerátů. Stranický koncern přitom pokračoval ve své dvojí strategii expanze a koncentrace a blížil se tímto způsobem cílevědomě k vytvoření tiskového monopolu. Ředitel Max Amann konstatoval v polovině roku 1941 výstižně, že se koncern Eher stal „hospodářsky a technicky největší, vnitřně nejjednodušší novinářskou velmocí, jaká v dějinách tisku kdy existovala“. V tu dobu vycházely ve vydavatelstvích patřících k tiskovému trustu nacistické strany již přibližně dvě třetiny nákladu

Joanna (17) a Mateusz (18) z Přemýšlí prohledávají katalogy v archivu.

Německá říše, protektorát Čechy a Morava a
Generální gouvernement
Stav k 15.1.1945

© MGFA
4076-02

Mapa ze sbírky výkresů a map Výzkumného ústavu vojenských dějin (MGFA) v Postupimi. Děkujeme za laskavou podporu.

německých periodik – tedy 16 až 17 milionů výtisků denně. Na podzim 1944 činil tento podíl nakonec víc než 80 procent.

Tisk ve službách
německých okupantů

Metody, které nacističtí funkcionáři použili na jaře 1939 k ovládnutí českých tištěných médií, se podobaly jejich praktikám v Říši. V Říšském protektorátu Čechy a Morava, který byl zřízen 15. března 1939, fungovala pobočka Říšského ministerstva propagandy a jedním z jejích hlavních úkolů bylo řízení českého tisku. Stejně jako v Říši byl i zde zakázán levicový a židovský tisk. Tisk vycházející v německém jazyce přešel pod koncern Eher. Pro české novináře, kteří se většinou snažili přizpůsobit novému režimu a jeho „pokynům“, se konaly denně tiskové konference. Přesto nechala vláda v květnu 1941 zastavit náraz vydávání téměř poloviny českých periodik. Z přibližně 50 deníků jich zůstalo něco málo přes dvacet. Jako důvod se uvádělo, že se musí šetřit papírem. Ve skutečnosti bylo ale zastaveno vydávání právě oněch novin a časopisů, které opakovaně porušily tisková nařízení.

Také odboj a česká exilová vláda vyzývaly neustále k bojkotu oficiálního tisku. Ten se naopak snažil v souladu s dispozicemi z německé strany znevá-

žit Československou republiku a exilovou vládu. Budoucnost Čechů bude možná jen pod německou nadvládou - zaznívalo jako poselství z protektorátního tisku.

V Polsku postupovali nacističtí funkcionáři ještě mnohem radikálněji než v Česku. Po dobytí a obsazení západního a centrálního Polska jednotkami wehrmachtu na podzim roku 1939 anektovala Říše velkou část polského území. V této oblasti byla zakázána veškerá produkce polského tištěných materiálů. Dokonce ani v tzv. Generálním gouvernementu, což byla střední a jižní část země spadající pod německou civilní správu, nesměl polský předválečný tisk dále existovat. Na výslovné nařízení Adolfa Hitlera měly být dřívější deníky nahrazeny takzvanými Befehlsblätter, informačními listy, které směli řídit výlučně němečtí redaktoři. Jakoukoli polskou novinářskou činnost by totiž mohla – tak to alespoň viděl Hitler – využít „revolučně založená polská inteligence“ ke svým účelům.

Německá okupační vláda nevydávala pro polské obyvatelstvo snad ani deset novinových titulů – zatímco před válkou jich bylo okolo 300. Kromě toho vycházely ještě čistě zábavné listy s velmi nízkou úrovní a odborné časopisy – a jako zvláštnost školní časopisy, které sestavovali kolaboranti a které měly od roku 1940 nahradit zakázané polské učebnice.

V Generálním gouvernementu dosáhlo nakladatelství Eher svého cíle zřídit tiskový monopol. Od roku 1942 byla dokonce veškerá tiskárenská a vydavatelská činnost včetně odbytu sloučena pod střechou dceřiných společností tohoto stranického koncernu. O německém původu polského tisku v Generálním gouvernementu přitom nemůže být pochyb. Postupně se vyvinula bohatá polská ilegální publicistika produkující asi 2.000 titulů, která však nemohla co do intervalů vydávání, aktuálnosti, rozsahu a nákladu s oficiálním tiskem konkurovat. Proto se také navzdory všemu denně prodaly statisíce těchto novin a časopisů, které lidé mezi sebou nazývali prolhaným „hadím tiskem“. Přesto se však nacistům nepodařilo realizovat svůj záměr a přesvědčit Poláky o tom, že nejsou schopni si sami vládnout.

1945 – nezačínáme od nuly

Stejně jako periodika v Protektorátu se ani tyto noviny a časopisy v Generálním gouvernementu nečetly kvůli svému zaměření, ale protože byly jediným každodenním aktuálním, i když – jak bylo dobře známo – „kalným“ zdrojem informací. Vždyť konečně informace – a to i drobné inzertáty o prodeji a koupi – mohly mít během války a v dobách nouze roz-

hodující význam pro přežití. Po zkušenostech s totální kontrolou německého tisku nacistickým režimem usilovaly vítězné spojenecké mocnosti v roce 1945 o vybudování zcela nové německé publicistiky. Cílem byla kompletní denacifikace – obsahově, personálně a také ekonomicky. Tím dostala příležitost nová generace minulostí nezatížených, demokraticky smýšlejících vydavatelů a novinářů – po roce 1945 začínají kariéry žurnalistů jako byl Rudolf Augstein nebo Gerd Bucerius.

Dále tu byl Axel Springer, který v Hamburku dokázal vybudovat největší novinové vydavatelství v Německu. Přesto ale nebyl rok 1945 skutečnou hodinou nula německého žurnalistu. Do avizované radikální denacifikace se totiž nechtěli nebo také nemohli pustit ani Spojenci a jejich pověření úředníci, ani němečtí majitelé tiskových licencí. Nezátížených novinářů a nakladatelů byl nedostatek. V kancelářích vydavatelství a redakcí se tedy i ve vedoucích postaveních opět brzy objevilo mnoho bývalých nacistů a antidemokratů – a to dokonce i v časopisech jako Der Spiegel, Die Zeit nebo Die Welt – novinářů, kteří však rozhodujícím způsobem přispěli k tomu, aby mohla vzniknout a fungovat západoněmecká demokracie.

Vidět a jednat

O úkolu „později narozených“

Milena Nestor

Milena Nestor (21) byla redaktorkou prvního vydání novin STEP 21 [Weiße Flecken], ve kterých se svým týmem psala o procesu tzv. arizace v Pforzheimu.

Berthold Brecht píše v epilogu divadelní hry Zadržitelny vzestup Artura Uie, která je parabolou o uchopení moci Adolfa Hitlera:

**Vy se však uče dívat – ne civět.
A jednat – neřečnit jen – a tak dále.
Tohle, to málem ovládalo svět!
Národy přec jen přemohly, ale
Triumfem nechťejme se opájet:
Klín, z něhož vylezlo to, rodí stále!**

Když jsem poprvé četla tento závěrečný text, hluboce se mne dotkl. Od té doby mi zní v hlavě. Brechtova slova jsou varováním, u kterého stále nově bolestně zažíváme, že je oprávněně; naposledy při xenofobních přehmatech, které zaplnily tisk pod titulkem štvance z Müggeln. Staví nás – „později narozené“, jak to vyjádřil Brecht v jedné ze svých básní –

ale také před úkol. Máme se naučit pozorně se dívat. Když jsem před dobrými dvěma lety spolupracovala na prvním vydání novin STEP 21 [Weiße Flecken], mohla jsem sama zažít, jak se mladým lidem třibil pohled pro vnímání událostí, od nichž kdysi nacistická média svůj pohled odvracela.

Místa jako Osvětim, Terezín a Buchenwald leží velmi daleko od školy v Pforzheimu, do které chodil náš tehdejší tým projektu [Weiße Flecken]. Z naší školy tam asi sotva někdo byl. Při čtení historických knížek se člověku zdají být tato místa vzdálenými dějišti abstraktních událostí. STEP 21 [Weiße Flecken] je báječným projektem, protože dokáže překlenout dvojí vzdálenost, která nás dělí od oněch strašlivých věcí, které se tam udály. Tato historie, která nám připadá časově i prostorově velmi vzdálená, se najednou přiblíží na dosah ruky.

„Arizované ramínko na šaty“, na které jsme pak tak říkajíc „pověsili“ stránky, které náš tým napsal, visel několik desetiletí v jednom obchodě jen několik set metrů od naší školy. Připomíná nám, že v době nacismu byli židovští spoluobčané zbaveni svého majetku a veškerých práv také v místech,

která jsou nám tak blízká. Překonat časový odstup se musí v mnohem méně doslovném smyslu. Minulé události mohou být pro nás nejprve pouze připomínkou – právě proto, že patří minulosti. „Klín, z něhož vylezlo to, rodí stále.“ říká Brecht. Antisemitismus a xenofobie existují i v naší přítomnosti. A jak často zůstávají i zde stále ještě „bílá místa“, čili množství nezjištěných případů!

„A jednat – neřečnit jen – a tak dále“

Právě zde začíná druhá část úkolu, který nám ukládá Brecht – musíme jednat. Organizace step21 podpořila nepřeborné množství lidí v mnoha projektech v jejich snaze jednat a prostřednictvím novin STEP 21 [Weiße Flecken] napomáhá chápání dějinných událostí, které spojuje minulost s přítomností.

K tomu, abychom byli schopni jednat, je však důležité znát dějiny a stejně tak třibit si kritické myšlení. Projekt STEP 21 [Weiße Flecken] otevírá mladým lidem možnost, aby se sami vydali hledat stopy a poznali, že ne vše, o čem se v médiích hovoří, musí odpovídat realitě. Právě informace podávané

jen částečně mohou vést k vytvoření zcela zkrácené představy o skutečnosti.

Jakmile se člověk dostane do role novináře, pochopí zároveň sám, že ne každý detail se hodí do zadané kostry článku. Člověk stojí před těžkým úkolem zúžit množství informací jen na to zdánlivě nejdůležitější. Ale co je důležité? Může to být pro různé cílové skupiny v závislosti na jejich zájmech velmi odlišné, a to se nezměnilo ani v dnešních médiích.

Jednat neznamená tedy pouze pomáhat lidem, kteří jsou kvůli svému původu nebo náboženskému vyznání vystaveni nepřátelským útokům. Znamená to také, že musíme být bdělí a schopní kriticky uvažovat. Znamená to, že i v běžném životě budeme v rozhovoru s lidmi obezřetně rozšiřovat informace a mírnit předsudky tím, že si vytvoříme svou vlastní představu o lidech a dění kolem sebe – a to vždy a všude, když je to jen trochu možné.

Vzhledem k těmto úvahám mám velkou radost z druhého vydání novin STEP 21 [Weiße Flecken] a přeji publicistům a čtenářům, aby se naučili vidět a jednat – a nikdy na tuto schopnost nezapomněli.

Skupinová fotografie z redakční konference STEP 21 [Weiße Flecken], 5. - 8. října 2007 v Hamburku.
Foto: Bente Stachowske

Na slovíčko

Že už nemůžete slovo občanská statečnost ani slyšet? Tak čtěte!

Markus Deggerich

Markus Deggerich je novinářem u týdeníku *Der Spiegel*. Byl koučem prvního čísla STEP 21 [Weiße Flecken].

Můj přítel Holger ztratil v minulém roce svého syna. Caspar byl 29. května se svým nejlepším kamarádem právě na cestě na „Koncert proti ultrapravičákům“, když havarovali. Holger byl na svého syna vždycky pyšný. Protože Casparovi prostě nebylo lhostejné, v jakém světě žije. Protože Caspar se bránil, vměšoval se – odvázně, ale nenásilně. To bylo pro něho důležité. Ona mírumilovnost občanské statečnosti. V jedné z mladěnických novinách Caspar kdysi napsal, že „mír je možný jenom tehdy, když se budou všichni lidé navzájem ctít a respektovat.“ Caspar byl muž slova, mluveného a psaného slova, které se stává činem.

Jistě by se také rád zapojil do psaní pro noviny STEP 21 [Weiße Flecken], do rešerší. Protože jsou to noviny, které nenajdete na novinovém stánku. Spojují v sobě nejlepší žurnalistické ctnosti: schopnost vyprávět příběhy, které ještě nikdo nevyprávěl; nespokojit se s jednoduchými pravdami; vzepřít se proti pasivitě a zamlčování skutečností; oslovovat lidi. Nedělat novinářskou práci vedenou politickým přesvědčením, s rychle vytvářenými názory, nýbrž na základě solidních rešerší v archivech, práce s pamětníky a v místě dění. Učit, ale nepoučovat. Psát drobné příběhy otevírající pohled na velké události. Zpřístupnit nepochopitelné, neidealizovat si svět, nýbrž „psát o tom, co je“ (Rudolf Augstein).

STEP 21 [Weiße Flecken] tým také ukazuje, co se stane, když žurnalistus selže – ať už v minulosti či v přítomnosti. Mladí reportéři ze tří zemí, kteří věří v moc slova, v moc slov jako občanská statečnost, se vydali zaplňovat bílá místa dějin.

„Občanská statečnost“ patří k pojmům, které my, zdánliví profesionálové z etablovaných médií, považujeme za znehodnocené. V našem

elektronickém archivu u časopisu *Der Spiegel* se pojem „občanská statečnost“ najde v roce 2007 ve více než 2.700 článcích. Nařikavé úvodníky, květnaté sváteční projevy a katalogy pregnantních požadavků. A to jsme se ještě nezmínili ani o triu moderátorek Maybrit-Maischberger-Will, tvrdých, ale férových. Ano, úmysl je dobrý. Ale ne vždy je to dobře provedeno. Zbavujeme slova jejich významu, když je používáme, aniž bychom je naplnili životem.

Občanská statečnost může být jednoduchá – ale nemusí

STEP 21 [Weiße Flecken] dělá pravý opak. A je proto něčím zvláštním, něčím cenným, solitér v žurnalistické jednotvárnosti – s dlouhodobou pů-

sobností. Nakolik se nám totiž podaří naplnit opět pojmy občanská společnost a občanská svoboda životem, vypovídá mnoho o stabilitě společnosti a o demokracii (a mělo by státu stát za to, aby mnoho investoval – i mnoho peněz).

Občanská statečnost může být nebezpečná: Za svůj zásah proti čtyřem neonacistům, kteří obtěžovali malé děvčátko, musela jedna dívka v saském městečku Mittweida tvrdě zaplatit – pravicoví extremisté vyřezali 17leté dívce do boku hákový kříž.

Občanská statečnost může být jednoduchá: V Brandenburku posbírali dva žáci na školním dvoře veškerá propagandistická cedéčka ultrapravicové strany NPD, která zde její přívrženci rozdávali, a hodili je demonstrativně do odpadkového koše.

Občanská statečnost může být vtipná: Jeden hoteliér odmítl rezervovat pokoje pro funkcionáře NPD a napsal jim, že pokud by přece jenom přijeli, daruje celou útratu, kterou v jeho hotelu udělají, židovské obci.

Občanská statečnost může být hlasitá: V Berlíně celý vagon metra umlčel zpěvem dva neonacisty, kteří verbálně napadali barevného pasážera.

A občanská statečnost může existovat také formou slova. Protože STEP 21 [Weiße Flecken] jsou noviny, které se ujímají slova: naslouchají; pozorně sledují. Jsou působivým novinářským projevem občanské statečnosti.

Pro něco takového existuje ještě jiné pěkné a prosté slovo: Děkuje. —

Poděkování

Pamětníci:

Mímořádné poděkování patří pamětníkům. Svými informativními, pohnutými a působivými vzpomínkami, které měly často velice soukromý charakter, umožnili redaktorům novin STEP 21 [Weiße Flecken] autentický pohled do minulosti. Bez jejich pomoci by se nepodařilo noviny připravit:

Leszek Biały, Hertha Bolten, Eva Dietrich, Ursel Ertel-Hochmuth, Henryk Godzień, Eleonore Hesse, Eduard Kienle, Tadeusz Kieres, Otto Krejčí, Catello Marciano, Erna Mayer, Roman Olejnik, Danuta Orłowska, Irena Osmak, Dr. phil. Armin Peter, Ursel Peter, Hannelore Rose, Walter Rose, Miloslav Šebesta, MUDr. Natálie Šonská, Danuta Stachowska-Kuprowska, Leszek Stachowski, Wendelgard von Staden, Uwe Storjohann, JUDr. Agustyna Šulcová, Erich Thomas, Karl-Heinz Weiß, Fritz Wörner, Sophie Wörner, Helena Zagańczyk, Eberhard Zamory, Božena Zůbková

Poradci týmu:

Elke Baum, Bogusław Bobusia, Cläre Bordes, Gabriele Busche, Dr. Katja Fischer, Susanne Gölft, Ing. Helena Hylová, Jasper Kock, Susanne Kramer Družyczka, Christine Liebscher, Małgorzata Muter, Magdalena Pietrewicz, Martina zu Rantzau, Mgr. Radek Rybář, mgr. Karol Szotek, Antoni Trojanowski, Mgr. Ljuba Urbanová, Andy Wac-

kert, Michael Weckbecker, Anne-Katrin Wehrmann, Leszek Włodek

Další osoby, které nás podporovaly:

Nikolaus Back, Joachim Berndt, Kathleen Bernsdorf, Johanna Birk, Jacek Błoński, Enkelin von Max Bräuer, Dr. Wolfgang Brunner, Anna Cieplińska, Kay Dohnke, Henryk Domański, Leszek Egner, Regina Gluchowska, Ewa Godzień, Harm Greven, Dr. Norbert Haase, Andreas Herbst, Uwe Jürgensen, Marko Knudsen, mgr. Anna Kyzioł, Renate Lehnert, Jana Lüth, Elżbieta Malczyńska, Jens Michelsen †, Frank Misiak, Beate Mössner, Marek Nocola, Bernd Nogli, Jana Osterkamp, PhDr. Jan Podešva, Sebastian Pychyński, Sielke Salomon, Dr. Manfred Scheck, Paulina Schulz, Nina Schwarz, Waltraut Seegers, Jolanta Sieradz-Starodąb, Daniela Stammer, Werner Treß, Jarmila Václavíková, MUDr. Milada Vránová, Andreas Wolfers, Ryszard Zysek

Archivy, knihovny a další instituce:

Arbeitskreis zur Erforschung des Nationalsozialismus in Schleswig-Holstein e.V., Archiv města Krempe, Archiv města Uherské Hradiště, Archiv města Ostravy, Archiv města Ústí nad Labem, Archiwum Państwowe w Krakově, Archiwum Państwowe w Przemyślu, Biblioteka Jagiellońska v Krakově, Biblioteka Śląska v Katowicích, Bib-

lioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Česko-německý fond budoucnosti, Collegium Carolinum - Forschungsstelle für die böhmischen Länder, Forschungsstelle für Zeitgeschichte in Hamburku, Galerie Morgenland e.V., Památník Plötzensee, Gedenkstätte Deutscher Widerstand in Berlin, Gymnázium Praha 9, Henri-Nannen-Schule, Institut Kresów Wschodnich im. Św. Brunona Bonifacego, Jugendgruppe HiSTORIES der KZ Gedenkstätte Vaihingen/Enz e.V., Kancelář pro oběti nacizmu, Klub Mílošnicków Wrocławia, Kreisarchiv des Kreises Steinburg v Itzehoe, KZ-Gedenkstätte Neuen-gamme, Miejska Biblioteka Wrocław, Muzeum města Ústí nad Labem, Muzeum Miejskie Wrocławia, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej, Národní archiv, Przemyska Biblioteka Publiczna im. Ignacego Krasickiego, Regionální muzeum v Teplicích, Rom und Cinti Union e.V. Hamburg, Sächsische Landesbibliothek, Schularchiv des Ernst-Abbe-Gymnasiums, SPD-Unterbezirk Dresden-Elbe-Röder, Stadtarchiv Bremerhaven, Stadtarchiv Dresden, Stadtarchiv Eisenach, Stadtarchiv Filderstadt, Stadtarchiv Vaihingen/Enz, Verein Bismarckturm Dresden e.V., Zentrum Karta ...

... a všem ostatním, jejichž jména zde nejsou uvedena, kteří se ale na vzniku novin podíleli! —

Záliba ve vzpomínání

O namáhavém hledání celoněmeckých a celoevropských dějin

Franziska Augstein

Dr. Franziska Augstein pracuje pro kulturně-společenskou rubriku deníku *Süddeutsche Zeitung* a je patronkou projektu STEP 21 [Weiße Flecken].

Časy, kdy se dalo Němcům vytknout, že chtějí zapomenout na minulost, jsou dávno za námi. Naopak: Od sjednocení Německa v roce 1990 se lidé téměř ani nemohou dost nabažit příběhy o německé diktatuře. Od roku 1990 se rádo hovoří o německé minulosti, a to natolik rádo, že se pro to vžil křčovitý pojem „kultura vzpomínání“. Došlo to až tak daleko, že vzpomínky na nacistickou diktaturu a na režim NDR splynuly v jednu jedinou „kulturu“. Kultura vzpomínání je něco podobného jako kultura žravosti: Němci se s gustem věnují národní minulosti.

Mnoho Němců chce dnes nahlížet na historii své země jako na cestu úspěchu a setkávat se s jejím vyličením v tomto duchu. Z jejich pohledu „překonala“ Spolková republika Německo dvě diktatury – nejprve nacionální socialismus a potom režim SED – a má proto pádný důvod být na sebe pyšná. Přejí si se

ohlížet z této perspektivy s mrazením v zádech zpět za německou historií. To však nesvědčí právě o kritickém demokratickém chápání sebe samých, a pohledu na dějiny to také neprospívá.

Němci se musí dohodnout na tom, jakým způsobem chtějí vzpomínat na NDR, na režim SED a na jeho oběti. Památníky, muzea a jiné iniciativy potřebují finanční prostředky. Lidé, kteří stojí za těmito institucemi, se snaží zvývednout význam své práce. Mezi východoněmeckými muzei a památníky propukl nehezky konkurenční boj o státní dotace. Konkurence panuje také mezi těmi, kteří se zastávají určitých skupin obětí: Kdo z nich trpěl nejvíce? Instituce vychvalují samy sebe. Že přitom nejde pouze o vzpomínání, ale o vlastní zájmy, o peníze a o systematizovanou pracovní místa, je zřejmé.

Konkurence vzpomínek?

Spolková vláda v zastoupení ministra kultury Berndta Neumanna z křesťanskodemokratické CDU se doposud nechovala příliš obratně. Jak pan Neumann, tak také někteří členové výboru pro kulturu, který je obsazen proporcionálně podle velikosti jednotlivých frakcí všech stran Bundestagu,

vzbudili dojem, jako by ve skutečnosti ani neměli zájem na promyšleném vypořádání se s historií. Vypadalo to naopak tak, jako by dali peníze nejraději všem žadatelům, aby si tyto lidi, kteří jsou konečně také voliči a těší se částečně velkému ohlasu na veřejnosti, naklonili. Nezapomínejme ale, že to platí pouze pro muzea a památníky, věnované dějinám Německé demokratické republiky. Zájem o památníky, které připomínají dobu nacismu, je mnohem menší, což je dáno skutečností, že většina lidí, která byla vězněna v koncentračních táborech, mezitím zemřela a nemůže již pozvednout svůj hlas.

Minulý listopad se konala veřejná diskuze. Spolkový ministr kultury a výbor pro kulturu vyzvali některé historiky, ředitele památníků a jiné odborníky k účasti na debatě o koncepci muzeí a památníků na úrovni spolkové vlády. Při této příležitosti byl ostře kritizován dokument Berndta Neumanna. V prvé řadě se historici vyjádřili proti tomu, aby vláda předepisovala, jakým způsobem se má vzpomínat na minulost: Diktatury sice vnucují své chápání dějin, v pluralisticky formované společnosti však něco takového vládě nepřísluší. Ta má vytvořit pouze rámcové podmínky pro kritické a uvědomělé vypořádání se s minulostí. Zbytek musí být přenechán společnosti.

Potom se k diskuzi vyzvali odborníci vyjádřili proti tomu, aby byl snižován význam vzpomínek na nacionální socialismus. Prohlásili, že to, co se tehdy stalo, nesmí upadnout v zapomnění: Každá generace se musí znovu seznámit s tím, co se tehdy odehrálo, každá generace k tomu musí znovu

sama nalézt svůj vlastní postoj. Drážďanský historik Klaus-Dietmar Henke to formuloval takto: „Plánované rozšíření státní podpory v oblasti dějin NDR se sice musí uskutečnit, vzpomínám na dobu nacistickou se však přitom musí jednoznačně přiznat prioritní postavení.“

mu se však přitom musí jednoznačně přiznat prioritní postavení.“

Nacionalismus nebo patriotismus?

S podobnými potížemi jako jsou ty, které mají Němci se svými rozpolcenými vzpomínkami, se setkáváme v celé Evropě. Východoevropané žijí více se vzpomínkami na stalinismus než na nacionální socialismus. Zcela právem trvají na tom, že se ve spojené Evropě nesmí vzpomínat pouze na nacismus. Maďarsko, Polsko, Bulharsko, Česká republika, Slovinsko a další země byly stalinismu vydány mnohem více napospas než Německá demokratická republika. Samozřejmě, že se také v těchto zemích interpretují dějiny podle politických zájmů. Tak například lituje polský publicista Adam Krzemiński, že mnoho jeho krajanů dnes odvozuje z polské minulosti bývalého satelitního státu SSSR jakési právo být nacionalisty. To není podle Krzemińského dobrým východiskem pro společnou evropskou budoucnost: „Polské dějiny 20. století jsou pro roli Polska v Evropské unii a v NATO bezcenné.“

Dějiny evropských zemí byly ve 20. století skutečně natolik rozdílné, že by bylo iluzorní chtít vytvářet nějakou „společnou“ evropskou minulost. Domněle společné rysy spočívají nanejvýš v tom, že se Evropané ve 20. století navzájem zabíjeli. Jinak má každá země svou vlastní historii. Katolické Polsko neví, co si počít s francouzskou laicizací. Francouzi považují za zbytečné, že se Němci snaží zakotvit v Evropské ústavě „práva menšin“ (jejich idea republiky ručí podle nich za to, že jsou všichni občané jednoho státu rovnoprávní). Němci nejsou schopni pochopit příčinu nacionalismu Poláků. Polsko naopak nechápe, proč se v jejich případě nazývá nacionalismem to, co Francouzům projde jako pouhý patriotismus.

Tak probíhají debaty mezi průkopníky evropského sjednocení, mezi lidmi, kteří vynakládají veškeré úsilí na to, aby země Evropské unie objevily to, co je spojuje. V současné době je však dokonce i tato profesně aktivní elita EU stále ještě plně zaměstnána tím, aby pochopila extrémní rozdíly v evropské tradici a historickém vnímání a naučila se je tolerovat.

Památník Buchenwald na hoře Ettersberg u Výmaru. Pouze informační tabule upozorňuje na to, že se v těchto místech nacházel v době nacismu koncentrační tábor. Toto místo má dvojitou temnou minulost. Po skončení války byly tyto provizorní budovy využívány až do roku 1950 jako tzv. sovětský speciální tábor pro internaci německých „válečných zločinců“. Konflikt kolem otázky „přiměřeného“ vzpomínání na obě fáze jeho využití nebyl vyřešen dodnes, to znamená téměř dvě desetiletí po sjednocení Německa. Foto: ullstein bild

S dobrou žurnalistikou po stopách historického bezpráví

Martin Salm

Dr. Martina Salm je předseda představenstva nadace „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“, Berlín

Novinář Hans-Joachim Friedrichs, který zemřel v roce 1995, se stal vzorem svého profesního cechu. Dodnes neupadl v zapomnění ani jako moderátor německé veřejnoprávní televize ARD, ani jako původce představ o tom, co to vlastně je „dobrá žurnalistika“. „Dobrého novináře poznáte podle toho, že se s žádnou věcí neztotožňuje, a to ani s dobrou věcí.“ To ale také znamená, že se neztotožňuje ani se „špatnou věcí“. Udržet si odstup a zaujmout přitom stanovisko, zasadit se o dobré a bo-

jovat proti bezpráví – a přitom přesto podávat nezávislé a objektivní zprávy – to je výzva, se kterou byli a jsou konfrontováni „dobří“ novináři. O to větší je tato výzva v dobách diktatury. 70 mladých novinářů z Polska, z České republiky a z Německa se mohlo samo během svého vlastního pátrání přesvědčit, že svoboda tisku není žádnou samozřejmostí. Bílá místa ve zpravodajství mediálního světa jsou alarmujícími příznaky, které nás upozorňují na to, že se v určité společnosti již zakorenila totalitní struktura. Anebo naopak – protiprávní systémy také vždy doprovází zmanipulovaný nebo dokonce zcela cenzurovaný tisk.

Nadace „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ (Vzpomínka, odpovědnost a budoucnost) byla založena jako odpověď na historické bezpráví. Více než 1,6 milionů lidí, kteří byli v době nacismu nasazeni na nucené práce, obdrželo prostřednictvím nadace

materiální odškodnění. V budoucnosti hodláme podporovat projekty, které přispívají ke smíření a k porozumění mezi národy. To také spojuje nadaci s myšlenkou projektu STEP 21 [Weiße Flecken]. Nadace „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ je hrdá na to, že měla příležitost podporovat tento projekt od jeho samého začátku. Skutečnost, že se během druhého kola rozrostl počet účastníků, podporovatelů a mecenášů, jasně dokazuje úspěch těchto mládežnických novin. Jsem přesvědčen, že se mladí novináři mnoho dozvěděli o temných stránkách minulosti, že poznali hodnotu svobody projevu, seznámili se z různými úhly pohledu vzpomínání na minulost a vytvořili si svou vlastní vizi o budoucnosti.

www.stiftung-evz.de

STIFTUNG
ERINNERUNG, VERANTWORTUNG
UND ZUKUNFT

Nikdy není příliš brzy začít s dobrým žurnalismem

Markus Baumanns

Dr. Markus Baumanns je výkonný člen představenstva německé nadace ZEIT-Stiftung Ebelin und Gerd Bucerius, Hamburk

Nakladatel Gerd Bucerius propagoval po celou dobu svého života nepohodlnou, informativní publicistiku. Proto hraje také podpora dobrého žurnalistu pro nadaci ZEIT-Stiftung, kterou Bucerius založil, tak důležitou roli.

Nikdy není příliš brzy na to začít s dobrým žurnalismem. STEP 21

[Weiße Flecken] praktikuje informované zpravodajství. Vyratlost zúčastněných středoškoláků vynáší na světlo neznámé skutečnosti, jejich empatie vzbuzuje u pamětníků ochotu vypovídat, výsledkem jejich vnímavého postřehu jsou články, reportáže a informace, které stojí za to číst.

Nadaci zaujala především možnost spojit podporu novinářského dorostu s důležitým zpracováním německé a evropské historie tak, jak to provozuje STEP 21 [Weiße Flecken]. Koncepce projektu „bílých míst“ je přesvědčující právě v tom, že počítá se středoškoláky z Německa a ze zemí trpících kdysi právě pod brutalitou nacistického Německa, kteří nyní společně zpracovávají dobová ličení lokálních udá-

lostí, zvažují fakta a způsob jejich prezentace a nově je hodnotí. STEP 21 [Weiße Flecken] je kombinací procesu vzpomínání, lokální novinářské rešerše a novinářského zpracování. Navíc rozšiřuje horizont a umožňuje setkávání mladých lidí z Polska, České republiky a Německa. Vždyť pouze ten, kdo se ponoří do vlastní minulosti a zaznamená různé pohledy, pochopí lépe nejen sám sebe, ale také historii sousedních národů.

www.zeit-stiftung.de

ZEIT-Stiftung
Ebelin und Gerd
Bucerius

Napsat, jak to skutečně bylo

Marion Horn

Marion Horn je první předsedkyní sdružení BILD hilft e.V. - „Ein Herz für Kinder“ (Srdce pro děti), Hamburk

Projekt STEP 21 [Weiße Flecken] je jedinečný. Jedinečný proto, že se při něm mladí lidé učí zcela zvláštním způsobem kriticky přistupovat ke své minulosti a tento přístup také praktikovat.

Jejich pohled na dějiny se zde neostří pouze pomocí školních učebnic, ale opravdovými prožitky, samostatným bádáním přímo v místě historických událostí.

Přitom budoucí mladí novináři odhalují velká opomenutí a především také prohřešky, kterých se dopustil tisk v době Třetí říše. Píší o tom, jak to skutečně bylo! Výsledky, které budou nyní zveřejněny v novinách STEP 21 [Weiße Flecken], znovu dokazují, že dokonce ani v roce 2008 není kapitola nacionálního socialismu ještě dávno uzavřena. Pro organizaci „Ein Herz für Kinder“ sdružení BILD hilft e. V. je to o důvod víc, aby podporovala spolupráci mladých lidí z Německa, Polska a České republiky.

Obzvláště nás těší skutečnost, že se na projektu STEP 21 [Weiße Flecken] podílejí také mladí lidé ze zemí, které ještě před několika desetiletími trpěly pod strašlivou německou okupací a ničící politikou. Ukazuje nám to, jak se může zdařit, abychom se v mezinárodní spolupráci vypořádali s minulostí a přitom zároveň utvářeli svou budoucnost.

www.ein-herz-fuer-kinder.de

**EIN
HERZ FÜR
KINDER**

Další sponzoři a partneři

Henri-Nannen-Schule

V. STERN

Karta

Vzpomínky sbližují

Pokus o bilanci projektu STEP 21 [Weiße Flecken]

Olaf Mischer

Olaf Mischer pracuje jako redaktor časopisu *GEOEpoche* a je koučem u STEP 21 [Weiße Flecken].

Dnes již nevím, kdo mi jako první vyprávěl o holocaustu. V žádném případě to ale nebyli moji učitelé dějepisu. V jejich hodinách se o Třetí říši vůbec nemluvalo – to ale nebylo v 70. letech nic nezvyklého. Nebyli to ale ani moji prarodiče, kteří zažili dobu nacismu jako mladí dospělí lidé. Když mi moje babička vyprávěla o jedné židovské rodině z města, kde bydlela, kterou koncem 30. let „odvedla“ policie, věděl jsem již ledacos o zločinech Adolfa Hitlera a jeho pochopů. Tehdy mi bylo asi 14 let. A pravděpodobně jsem se jí ptal, co ví o pronásledování Židů. Protože bez nějakého podnětu téměř nikdo z dospělých o holocaustu nemluvil.

My jsme se ale jako mladí lidé chtěli dozvědět co nejvíc o dlouho zamlčované minulosti, kterou studenti kolem

roku 1968 opět dostali do veřejného povědomí. Bouřili se proti generaci svých rodičů, mých prarodičů, mezi kterými bylo ještě příliš mnoho dřívějších členů Hitlerovy strany NSDAP, kteří vyučovali na univerzitách nebo měli ve vysokých funkcích vliv na německou politiku.

V 15ti nebo 16ti letech jsme začali v kruhu svých přátel diskutovat o době nacismu – například po shlédnutí či poslechu televizních nebo rozhlasových pořadů o údobí mezi lety 1933 až 1945. Mluvíli jsme také o tom, co nám suše naši prarodiče o době nacismu sdělovali. Rozhořčovali jsme se nad dospělými, kteří mlčeli. Ale ještě více nad těmi, kteří tvrdili, že „přece všechno nebylo jenom špatné“.

V této době jsem se také seznámil s bývalým vězněm z koncentračního tábora. Byl to prastrýc jednoho kamaráda – ve 30. letech pracoval jako horník a byl funkcionářem Komunistické strany Německa na komunální úrovni. Zatkli ho krátce poté, co říšský kancléř Hitler složil přísahu, a internovali ho do provizorního tábora. O několik let později nás v Paříži, kam jsme se vydali v rámci hodin dějepisu po stopách

Francouzské revoluce, oslovila náhle ne-daleko židovské čtvrti starší žena. Rozuměli jsme jí asi jen tolik, že byla jako mladá dívka zavlčena do koncentračního tábora a tam zneužita k lékařským pokusům. Cítili jsme se jako omráčení její zlobou, kterou jsme v ní opět vyvolali – protože jsme byli Němci. Než jsme se jí vůbec stačili na něco zeptat, už zase odešla.

Vzhledem k těmto setkáním nebo osobním příběhům, vyprávění a mlčení blízkých lidí, ano, také pod vlivem starých nacistů, kteří před volbami agitovali v pšších zónách pro ultrapravicovou NPĐ, sahala pro mne a mnoho jiných mladých lidí v 70. a 80. letech doba nacismu až do naší současnosti. A to i bez hodin dějepisu.

Dnes, více než 60 let po pádu Hitlerova režimu, žije už jen málo pamětníků té doby. „Třetí říše“ se však mezitím dávno stala povinnou součástí vyučování dějepisu. Přesto ale – podle ankety německé televizní společnosti ZDF – dnes asi polovina mladých dospělých lidí neví, co lze chápat pod pojmem holocaust. Dávno zapomněli, o čem se kdysi učili. Možná také proto, že se ve ško-

le vyučovalo o době nacismu jako o jedné z mnoha ostatních uzavřených epoch. Bez vztahu k jejich vlastnímu životu.

Mladí redaktori z novin STEP 21 [Weiße Flecken] si tento vztah vytvořili sami, když si položili otázku: „Co se dělo v letech 1933 až 1945 ve městech, ve kterých žijeme?“ A tento osobní přístup byl pro ně dostatečnou motivací k tomu, aby po dobu šesti měsíců věnovali velkou část svého volného času bádání v archivech, četbě odborné literatury, formulování otázek a hledání očitých svědků. Vedli rozhovory, psali reportáže a komentáře. Uchránili tak vzpomínky pamětníků před zapomenutím. A informují také mládež a dospělé o většinou již zapomenutých nebo neznámých zločinech. Jako například o genocidě spáchané na Rómech a Sintech – o níž téměř nic nevědí ani ti v okruhu mých přátel a kolegů, kteří se dějinami nacismu zabývali.

Svou novinářskou prací spojují redaktori STEP 21 [Weiße Flecken] minulost s přítomností a přispívají tak k tomu, aby se zločiny jako holocaust nemohly opakovat.

Mladí redaktori a členové týmu step21 na snídani s žurnalisty v Hamburku, říjen 2007. Foto: Sybill Schneider

Tiráž:

STEP 21 [Weiße Flecken]

Naše noviny vyplňují prázdná místa ve zpravodajství z období nacismu Česká příloha

Vydavatel

step21 – Jugend fordert! gGmbH
Odpovědná redaktorka
Sonja Lahnstein
Vedoucí projektu
Kirsten Pörschke

Redaktorky doprovodných textů

Agata Frank, Zdenka Hájková,
Lena Knäpple, Kirsten Pörschke
Překlady
Jana Lüth
Grafická úprava a výroba
Zdenka Hájková, Kathleen Bernsdorf
Litografie
Alexander Langenhagen
Tisk
v. Stern'sche Druckerei, Lüneburg

Kontakt na redakci

Tel.: (040) 37 85 96-12
Fax: (040) 37 85 96-13
Mail: weisseflecken@step21.de
Poštovní adresa
step21 – Jugend fordert! gGmbH
Projekt STEP 21 [Weiße Flecken]
Steinhöft 7 – Haus am Fleet
20459 Hamburg, Německo
Náklad: 3000 výtisků

Download

Noviny STEP 21 [Weiße Flecken] ke stažení

Noviny STEP 21 [Weiße Flecken] si můžete bezplatně stáhnout na stránkách www.step21.de. Zde je ke stažení také polské a české vydání novin.

www.step21.de